ZPRÁVY O PRVNÍCH VZLETECH

—

REPORTS ON THE FIRST ASCENTS

Zprávy o prvních pokusech s balony podal jejich očitý svědek, francouzský geolog, vulkanolog a cestovatel Barthélemy Faujas de Saint-Fond (1741–1819). Jeho dvoudílná zpráva o prvních pokusech s montgolfiérou doplněná teoretickým pojednáním o vzduchoplavbě vyšla poprvé v Paříži v letech 1783–1784 pod názvem *Description des expériences de la machine aérostatique de MM. De Montgolfier … (Popis pokusů s aerostatickým strojem pánů Montgolfierů …)*, a *Première suite de la description des expériences … (První pokračování popisu pokusů …)*. Paris 1784. První díl Faujasova pojednání začíná popisem prvních pokusů Montgolfierových datovaných 5. 6. 1783 a končí popisem vzletů balonu s lidskou posádkou 19. 10. 1783 v Paříži.

—

The French geologist, volcanologist and traveller Barthélemy Faujas de Saint-Fond (1741–1819) gave an eyewitness account of the first attempts at balloon flight. His two-volume report on the first attempts with the Montgolfière, supplemented by a theoretical treatise on aeronautics, first came out in Paris in 1783–1784 under the title *Description des expériences de la machine aérostatique de MM. De Montgolfier… (The First Experiments with the Aerostatic Machine of Messieurs Montgolfier…)* and *Première suite de la description des expériences aérostatiques… (First Continuation of a Description of Aerostatic Experiments…)*. Paris 1784. The first volume of Faujas's treatise begins with a description of the first attempts by the Montgolfier brothers dated 5 June 1783 and ends with a description of the manned balloon ascents in Paris on 19 October 1783.

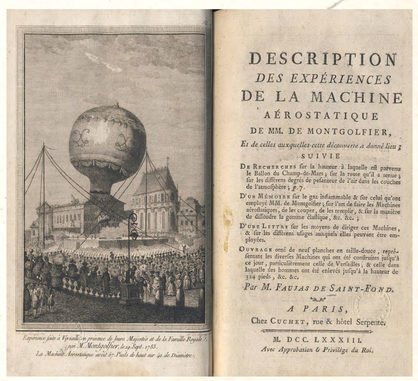

« Vzlet se zvířecí posádkou 19. 9. 1783 ve Versailles. Frontispis tisku *Description des expériences de la machine aérostatique* z roku 1783.

—

The ascent with a crew of animals in Versailles on 19 September 1783. The frontispiece to the work *Description des expériences de la machine aérostatique* from 1783.

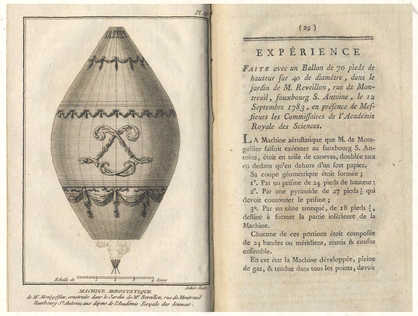

« Kromě úspěšných vzletů Faujas popisoval i pokusy, které se z různých důvodů nepodařilo dokončit – zde např. předvedení balonu v zahradě majitele továrny na výrobu tapet a papírů Jeana-Baptista Réveillona v Paříži před komisí Akademie věd 12. 9. 1783, při kterém byl balon zničen deštěm.

—

In addition to successful ascents, Faujas also described attempts that were not completed for various reasons, such as the demonstration of a balloon in the garden of Jean-Baptiste Réveillon, owner of a wallpaper and paper factory, before the Committee of the Academy of Sciences in Paris on 12 September 1783, during which the balloon was destroyed by rain.

Jak píše autor zprávy, sám vědec a zároveň očitý svědek prvních balonových vzletů a účastník přípravy balonových experimentů, především Charlesových, detailní popis sepsal proto, že „objev pánů Montgolfierů, který je nesporně výplodem ducha, způsobil v Evropě senzaci, ale až doposud podrobnosti o těchto skvělých pokusech, které byly učiněny, jsou tak málo známé a to, co o nich bylo řečeno, je velmi vágní a často rozporuplné, že osoby vzdálené hlavnímu městu se nacházejí v nejistotě a čelí překážkám, které jim neumožňují sledovat tuto novou a tak zajímavou cestu." Přiznání, že již mezi Faujasovými současníky, tedy možnými svědky prvních vzletů, se o nich vedly spory a informace se zkreslovaly, je poměrně překvapivé. V dedikaci Faujas připomíná, že pokusy se vzduchoplavbou probíhají v Anglii, Itálii i Rusku, a pokud Francie nebude aktivnější, „jistě ji Angličané, pověstní svým uctíváním vědy, předeženou." Autorova snaha o rychlost a aktuálnost je patrná i ze schválení spisu k tisku (aprobace) datovaného 19. 10. 1783, tedy v týž den, kdy poprvé krátce vzlétl balon s lidskou posádkou.

—

The author of the report, himself a scientist, eyewitness to the first balloon flights and participant in the preparations for balloon experiments, in particular made by Charles, writes that he drew up his detailed description for the reason that, "the discovery by the Montgolfier brothers, which is undoubtedly a brainchild of the imagination, caused a sensation in Europe, but the details on the wonderful experiments that have been conducted are as yet so little known and what has been said about them is so vague and frequently contradictory that people distant from the capital find themselves in a state of uncertainty and are confronted by obstacles that prevent them from following this new and interesting path." The admission that distorted information was rife and that disputes were raging among Faujas's contemporaries, possible eyewitnesses to the first flights, is rather surprising. In his dedication, Faujas notes that experiments with aeronautics were being conducted in England, Italy and Russia, and that if France failed to become more active, "the English, famed for their respect for science, would certainly overtake them." The author's desire for speedy publication of an up-to-date work is evident from the approval of his text for printing dated 19 October 1783, the very day of the first short manned balloon flight.

« Faujas popsal také druhý úspěšný vzlet balonu s lidskou posádkou v Tuilleries ze dne 1. 12. 1783. *Description des expériences de la machine aérostatique*, 1783.

—

Faujas also described the second successful manned balloon flight in Les Tuileries on 1 December 1783. *Description des expériences de la machine aérostatique*, 1783.

Faujasovo pojednání bylo vzápětí francouzsky přetištěno v Belgii v jednom dílu pod identickým názvem *Description des expériences …*. Bruxelles 1784, a dále bylo v krátké době přeloženo do němčiny a italštiny. Ve Vídni vyšel první tiskový arch překladu již v posledních dnech prosince 1783. Německý překlad se objevil v Lipsku roku 1784 pod názvem *Beschreibung der Versuche mit den aerostatischen Maschinnen der Herren von Montgolfier*, také italský překlad vyšel v Benátkách v témže roce pod názvem *Descrizzione delle esperienze della machina aerostatica dei signori di Montgolfier*. Rychlost, s jakou bylo toto odborné pojednání šířeno tiskem (mimo tisk bruselský existuje údajně i patisk ženevský) a následně přeloženo do tří jazyků (výše zmíněný italský překlad, německý mimo uvedené lipské vydání ve Vídni a v Norimberku, nizozemský překlad v Amsterdamu – vše v roce 1784), je pozoruhodná a svědčí o živém zájmu, který pokusy bratří Montgolfierů s horkovzdušnými balony vyvolaly.

—

Faujas's treatise was immediately reprinted in French in Belgium in a single volume under the same title of *Description des expériences…*. Brussels 1784, and was also translated into German and Italian in short time. The first translation in Vienna came out in the last days of December 1783. A German translation appeared in Leipzig in 1784 under the title *Beschreibung der Versuche mit den aerostatischen Maschinnen der Herren von Montgolfier*, and an Italian translation came out in Venice the same year under the title *Descrizzione delle esperienze della machina aerostatica dei signori di Montgolfier*. The speed with which this expert treatise was disseminated in printed form (in addition to the Brussels version there is allegedly also an unauthorised Geneva reprint) and subsequently translated into three languages (the aforementioned Italian translation, a German translation in Vienna and Nuremberg in addition to the aforementioned Leipzig edition, and a Dutch translation in Amsterdam – all in 1784) is remarkable and testifies to the lively interest inspired by the Montgolfier brothers' experiments with hot air balloons.

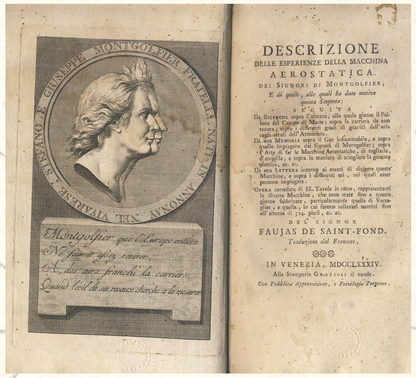

« V představované sbírce se mimo prvního vydání dvoudílné francouzské Faujasovy zprávy nachází i její překlad do italštiny vytištěný v Benátkách 1784 a německý překlad vydaný v Lipsku 1784.

—

In addition to a first edition of the two-volume Faujas's account in French, the collection presented here also contains the Italian translation printed in Venice in 1784 and the German translation published in Leipzig in 1784.

Důležitou součástí Faujasových zpráv jsou také nákresy dílčích součástí balonů a přístroje k výrobě plynu.

—

Drawings of individual parts of balloons and the method of their filling make up an important part of Faujas's reports.

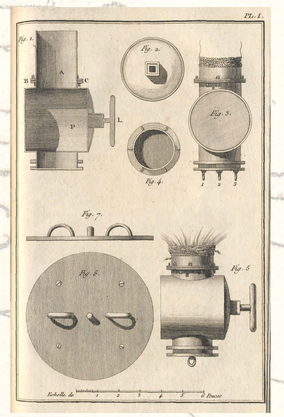

Neúnavný propagátor balonového létání Faujas de Saint-Fond je také autorem dalších pojednání věnovaných balonům. V naší sbírce se dochoval jednak jeho spis pojednávající o konstrukci a způsobu plnění balonů *Des ballons aérostatiques, de la manière de les construire, de les faire élever (O aerostatických balonech, o způsobu jejich stavby a vzletu)*, Lausanne 1784, a dále *Méthode aisée de faire la machine aérostatique, vulgairement nommée le ballon volant*, Liège 1784, tedy *Snadný způsob, jak zhotovit aerostatický přístroj, lidově zvaný balon*. Slovy autora jde o dílo všem pochopitelné.

—

The tireless promoter of ballooning Faujas de Saint-Fond also wrote other treatises devoted to balloons. Our collection features his work on the construction and method of filling of balloons *Des ballons aérostatiques, de la manière de les construire, de les faire elever (On Aerostatic Balloons, on the Method of Their Construction and Flight)*, Lausanne 1784, and his *Méthode aisée de faire la machine aérostatique, vulgairement nommée le ballon Volant (An Easy Way to Make an Aerostatic Machine, Popularly Known as a Balloon)*, Liège 1784. In the words of the author, this is a work that can be understood by everyone.

« Frontispis tisku *Méthode aisée de faire la machine aérostatique* znázorňující plnění balonu.

—

The frontispiece of the work *Méthode aisée de faire la machine aérostatique* depicting the filling of a balloon.

Ilustrace představující balon, který vzlétl 19. 10. 1973 v Paříži. Rozměry balonu byly 70 stop na výšku, 46 stop v průměru.

—

An illustration depicting the balloon that flew in Paris on 19 October 1783. The balloon was 70 feet in height and 46 feet in diameter.

Na Faujase volně navazuje David Bourgeois, jehož spis *Recherches sur l'art de voler depuis la plus haute antiquité jusqʼà ce jour (Bádání o umění létat od dob nejstarších až do našich dní)*. Paris 1784, má být jakýmsi doplněním Faujasových dobových zpráv. Podává podrobný přehled pokusů vykonaných až do časů Montgolfierových různými osobami. Faujasovy zprávy vyvolaly velkou a živou vlnu zájmu o balony. Z balonové literatury vydané v roce prvních vzletů a následujícím se v představované sbírce nachází 24 tisků.

—

A loose continuation of Faujas's work can be found in David Bourgeois, whose *Recherches sur l'art de voler depuis la plus haute antiquité jusqʼà ce jour (Research on the Art of Flying from Ancient Times to the Present Day)*, Paris 1784, is intended as a complement to Faujas's period accounts. It provides a detailed overview of the experiments conducted by various people up to the times of the Montgolfier brothers. Faujas's accounts inspired a large and lively wave of interest in balloons. 24 examples of ballooning literature from the year of the first ascents and the following year can be found in the collection presented here.

Šifrou D****** „podepsal" neidentifikovaný autor pojednání o způsobu řiditelnosti balonu nazvané *Considérations sur le globe aérostatique (Úvahy o kouli aerostatické)*, Paris 1783. Aprobace tohoto tisku je datovaná 17. 9. 1783, tedy 2 dny před prvním úspěšným vzletem balonu se zvířecí posádkou.

—

The unidentified author of the treatise on a method of manoeuvring a balloon entitled *Considérations sur le globe aérostatique (Considerations on an Aerostatic Globe)*, Paris 1783, affixed the name D****** to his work. The approval of this imprint is dated 17 September 1783, i.e. two days before the first successful balloon flight with a "crew" of animals.

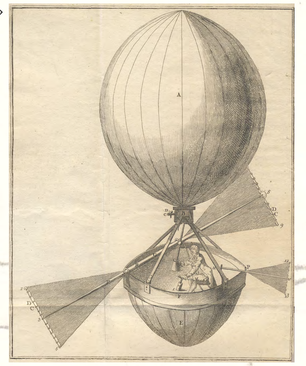

Fyzik Jean-Louis Carra přednesl 14. 1. 1784 před komisí Akademie věd pojednání o řiditelnosti balonu, vyšlo tiskem pod názvem *Essai sur la nautique aérienne (Pojednání o vzdušné plavbě)*, Paris 1784.

—

The physicist Jean-Louis Carra presented a treatise on the manoeuvrability of balloons to the Committee of the Academy of Sciences on 14 January 1784 which came out in print under the title *Essai sur la nautique aérienne (An Essay on Air Travel)*, Paris 1784.

Také lékař Salle, autor spisu *Moyen de diriger l'aérostat (Způsob řízení aerostatu)*, Paris 1784, zkoumal možnosti, jak zlepšit řiditelnost balonu.

—

The doctor Salle, author of the work *Moyen de diriger l'aérostat (A Means of Directing an Aerostat)*, Paris 1784, also explored the possibilities of improving the manoeuvrability of balloons.

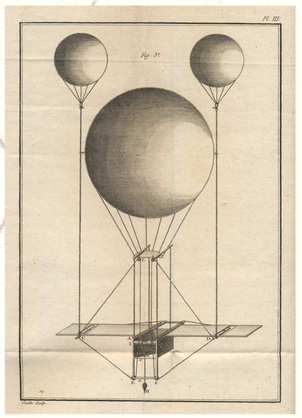

Faujasův spis vyšel na přelomu listopadu a prosince roku 1783. Již dříve, od července a srpna 1783, zprávy o prvních balonových pokusech šířil po Evropě periodický tisk. Informace tehdy putovaly poměrně pomalu. K jejich šíření sloužily poštovní dostavníky, jejichž rychlost nepřevyšovala 10 kilometrů za hodinu. Zprávy z Paříže tak do našich končin dorazily za dva až tři týdny. Redaktoři novin byli postaveni před nevděčný úkol, neboť dobře nevěděli, o čem píší. A tak nepřesné zprávy zkreslovali dál. Přestože první zprávy o balonech vyvolaly po celé Evropě všeobecný zájem, je pozoruhodné, že například některé německé noviny až do konce roku 1783 balony zcela ignorovaly.

—

Faujas's work came out at the turn of November and December 1783. News of the first attempts at balloon flight appeared in periodicals in Europe even earlier, from July and August 1783. News travelled relatively slowly in those days. Postal stagecoaches that did not travel at more than ten kilometres an hour served to spread the news. News from Paris took two or three weeks to get to the Czech Lands. Newspaper editors were faced with a thankless task, as they did not have a good idea about what they were writing about, and often distorted the inaccurate reports they received even more. The first news about balloons was met with widespread interest throughout Europe, so it is remarkable that it was entirely ignored until the end of 1783 by, for example, a number of German newspapers.